

TURIZM SOHASIDA BUXGALTERIYA HISOBI VA AUDITNI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Toshkent davlat iqtisodiyot

*Universiteti talabasi **Sonniboyev Xolbek***

Toshket davlat iqdisodiyot

*Unversetiti o‘qituvchisi **Allashkurov Dilshodbek***

Annotatsiya: Ushbu maqolada turizm sohasida buxgalteriya hisobi va audit tizimini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari yoritilgan. Turizm korxonalarida moliyaviy axborotning ishonchliligi, shaffofligi hamda xalqaro standartlarga mosligini ta’minlash zaruriyati asoslab berilgan. Shuningdek, raqamli texnologiyalarni joriy etish, xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (XMHS) amaliyotga tatbiq etish hamda ichki audit tizimini rivojlantirish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: turizm, buxgalteriya hisobi, audit, XMHS, raqamlashtirish, moliyaviy tahlil, shaffoflik.

Kirish: Bugungi kunda turizm sohasi mamlakat iqtisodiyotining eng istiqbolli yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Turizm nafaqat milliy daromadni oshiradi, balki yangi ish o‘rinlarini yaratish, xorijiy investitsiyalarni jalb etish va xalqaro imijni mustahkamlashda ham muhim rol o‘ynaydi. O‘zbekistonda so‘nggi yillarda turizmni rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Xususan, sayyohlik infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi turistik yo‘nalishlarni ochish hamda mehmonxona va transport xizmatlarini rivojlantirish choralari ko‘rilmoqda. Shu bilan birga, turizm sohasining iqtisodiy samaradorligini ta’minlashda buxgalteriya hisobi va audit tizimining to‘g‘ri tashkil etilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki turistik xizmatlarning turlari, narxlari va valyuta operatsiyalari xilma-xil bo‘lib, ularni

aniq hisobga olish murakkab jarayon hisoblanadi. Moliyaviy hisobotlarda aniqlik va shaffoflikni ta'minlash esa boshqaruv qarorlarini qabul qilishda asosiy omil sanaladi. Mazkur tadqiqotning maqsadi — turizm sohasida buxgalteriya hisobi va audit tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish yo'llarini o'rganishdan iborat. Vazifalar esa sohadagi mavjud muammolarni tahlil qilish, xalqaro standartlar tajribasini o'rganish va samarali takliflarni ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot natijalari turizm korxonalarida moliyaviy boshqaruvni takomillashtirish, hisobni raqamlashtirish va audit tizimini kuchaytirish orqali sohaning raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, mazkur mavzu bugungi kunda ham ilmiy, ham amaliy jihatdan dolzarb ahamiyatga ega.

Asosiy qism: Turizm korxonalarida buxgalteriya hisobi tizimi boshqa xo'jalik subyektlarinikidan biroz farq qiladi. Sababi, bu sohada xizmatlar ko'p tarmoqli, mavsumiy va ko'pincha xalqaro miqyosda amalga oshiriladi. Shu bois, buxgalteriya hisobini yuritishda nafaqat milliy me'yorlar, balki xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (XMHS) ham rioya etish muhimdir. Amaliyotda turizm korxonalari oldindan bron qilingan xizmatlar, xorijiy valyutadagi to'lovlar, komission daromadlar va turistik paketlar bo'yicha murakkab hisob-kitoblarga duch keladi. Bunday hollarda hisob siyosatini to'g'ri tanlash va hujjatlarni elektron shaklda yuritish moliyaviy axborotning aniqligi hamda shaffofligini ta'minlaydi.

Turizmda buxgalteriya hisobi tizimini takomillashtirish uchun birinchi navbatda xizmat turlariga qarab analitik hisob yuritish zarur. Bu orqali har bir xizmat turi bo'yicha daromad va xarajatlar tahlil qilinib, rentabellik aniqlanadi. Shuningdek, "1C: Turizm", "SAP for Travel", "QuickBooks" kabi zamonaviy dasturlardan foydalanish hisob jarayonlarini avtomatlashtiradi va inson omili sababli xatoliklarni kamaytiradi.

Audit tizimini takomillashtirish esa turizm korxonalarining moliyaviy barqarorligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Audit faqat hisobotlarning to'g'riligini tekshirish bilan cheklanmasdan, ichki nazorat tizimining samaradorligini ham

baholashi lozim. Bunda risklarga asoslangan yondashuv, raqamli audit texnologiyalari, onlayn tranzaksiya kuzatuv kabi usullarni qo'llash maqsadga muvofiqdir. Ichki audit bo'limlarini tashkil etish esa moliyaviy intizomni mustahkamlaydi.

Shuningdek, turizm sohasida faoliyat yuritayotgan buxgalter va auditorlarning malakasini oshirish, ularni xalqaro standartlar, soliq va valyuta hisobini yuritish bo'yicha doimiy o'qitish ham zarur. Natijada, buxgalteriya hisobi va audit tizimining takomillashuvi turizm korxonalarining raqobatbardoshligini, moliyaviy barqarorligini va xorijiy investorlar ishonchini oshiradi.

Natijalar va muhokama: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, turizm sohasida buxgalteriya hisobi va audit tizimini takomillashtirish iqtisodiy boshqaruvning samaradorligini oshirishda hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi. O'rganish jarayonida aniqlanishicha, ko'plab turizm korxonalarida hisob siyosati yetarli darajada aniqlashtirilmagan, xizmatlar bo'yicha analitik hisob yuritilmaydi va ichki audit tizimi zaif rivojlangan. Bu esa moliyaviy hisobotlarning ishonchliligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Amaliy kuzatishlarga ko'ra, hisobni raqamlashtirish va avtomatlashtirish, xususan, "1C: Turizm" va "SAP for Travel" kabi dasturlarni joriy etish, hisob jarayonlarida xatoliklarni kamaytiradi hamda tezkor tahlil imkonini beradi. Shuningdek, xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (XMHS) o'tish xorijiy investorlar uchun moliyaviy axborotning ochiqligini ta'minlaydi.

Muhokama jarayonida aniqlanganidek, turizm korxonalarida ichki auditni yo'lga qo'yish va risklarga asoslangan audit yondashuvini joriy etish zarur. Bu tizim orqali moliyaviy intizom mustahkamlanadi, firibgarlik va noto'g'ri hisobot yuritish holatlari kamayadi. Bundan tashqari, buxgalter va auditorlarning malakasini oshirish, ularni xalqaro tajribaga mos o'qitish tizimini yaratish ham dolzarb hisoblanadi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, buxgalteriya hisobi va audit tizimini takomillashtirish turizm korxonalarining raqobatbardoshligini, investitsion jozibadorligini va moliyaviy barqarorligini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa: Yuqoridagi tahlillar asosida aytish mumkinki, turizm sohasida buxgalteriya hisobi va audit tizimini takomillashtirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishida muhim o‘rin tutadi. Xizmatlar ko‘lamining kengayishi, xalqaro hamkorlikning ortishi bu sohada moliyaviy hisobni shaffof, ishonchli va xalqaro standartlarga mos yuritishni talab etadi.

Buxgalteriya hisobini raqamlashtirish, avtomatlashtirilgan dasturlarni keng joriy etish va xalqaro moliyaviy hisobot standartlarini (XMHS) qo‘llash turizm korxonalarining moliyaviy boshqaruvini yanada samarali qiladi. Shu bilan birga, ichki audit tizimini kuchaytirish, risklarga asoslangan nazoratni yo‘lga qo‘yish va kadrlar malakasini oshirish bu yo‘nalishda muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, buxgalteriya hisobi va auditni takomillashtirish turizm sohasining raqobatbardoshligi, moliyaviy barqarorligi hamda investorlar ishonchini mustahkamlashga xizmat qiladi.